

ALEKSANDRINKE – ŽIVLJENJE V EGIPTU IN DOMA

Daša Koprivec

97

IZVLEČEK

V prispevku avtorica predstavi rezultate raziskave o aleksandrinkah, ki jo je v letih 2005 in 2006 izvajala na Goriškem. Raziskava zajema obdobje od leta 1925 do leta 1958, vključuje pa tudi pričevanja otrok in vnukov aleksandrink vse do danes. Predstavljeno je življenje v Egiptu in življenje doma, kot se ga spominjajo tri generacije. Gradivo s terenske raziskave je tokrat prvič predstavljeno, in sicer predvsem gradivo t. i. nesnovne dediščine, kamor avtorica vključuje spomine in druge pripovedi informatorjev, ki jih je zabeležila kot dokumentarne terenske zvočne zapise.

Ključne besede: aleksandrinke, izseljenstvo, nesnovna dediščina, spomini, Egipt, Goriško

ABSTRACT

The article presents the results of the author's research into the phenomenon of the *Alexandrian Women* carried out in Goriška in 2005–2006. The article addresses the period of this phenomenon from 1925 to 1958. It also includes stories from children and grandchildren of *Alexandrian Women* to the present day. It further presents life in Egypt and at home in Slovenia as recalled by three generations. The material from the field research is here presented for the first time and mainly consists of material from the intangible heritage, including memories and other stories by informants, preserved as documentary audio records.

Key words: Alexandrian Women, emigration, intangible heritage, memories, Egypt, Goriško

Aleksandrinke

V svojem prispevku izhajam iz tega, da je termin “aleksandrinke” v slovenskem družboslovnem in humanističnem raziskovanju že dobro poznan in da v pričujočem prispevku zato ne potrebuje daljšega opisa. Na kratko povzeto pa velja, da so bile aleksandrinke žene in dekleta z Goriškega, ki so se zaposlovale v Egiptu. Selitev bogatejših in bolj izobraženih evropskih družin (zdravniki, gradbeniki, inženirji) v Egipt se je začela po izgradnji Sueškega prekopa (1869) in prva dekleta z Goriškega so spremljale italijanske družine iz Trsta in Milana, pri katerih so do tedaj služile, potem pa so skupaj z njimi odšle v Aleksandrijo ali v Kairo. Zato jih na Goriškem, v krajih, ki sem jih obiskala, pogosto imenujejo tudi “Egipčanke”. Že v osemdesetih letih 19.

Marija Černe (leva) na sprehodu s prijateljico v prostem času, Aleksandrija, 40. leta 20. stoletja (Dokumentacija SEM)

stoletja je odhod deklet in žena z Goriškega dobil množično obliko, saj se po dostopnih zgodovinskih virih ocenjuje, da je bilo pred drugo svetovno vojno v Aleksandriji 4500 Slovenk in v Kairu 1500.¹ Pri bogatih evropskih, najpogosteje judovskih družinah so se zaposlovale kot dovilje, sobarice, varuške otrok in tudi kot guvernante ter spremljevalke žena bogatih poslovnežev. V pričujočem prispevku zajemam obdobje od leta 1925 do leta 1958. Ker želim predstaviti prvenstveno osebna pričevanja, sem za časovno izhodišče vzela tisto letnico odhodov, ki so jo informatorji osebno doživeli, in zaključujem z letnico množičnega odhoda evropskih družin iz Egipta, ki pomeni zato hkrati tudi konec prihajanja aleksandrink v Egipt.²

Empirična raziskava

V letih 2005 in 2006 sem izvajala terensko raziskovanje na Goriškem, v vaseh Prvačina, Gradišče nad Prvačino, Bilje, Bukovica, Zalošče, v Šempasu in v Šempetru

¹ Povzeto po Makuc 1990: 221.

² Politična situacija v Egiptu se je začela spreminjati že leta 1952, ko se je kralj Faruk moral opovedati prestolu in je Egipt postal republika. Zaradi podržavljanja Sueškega prekopa leta 1956 so nastali veliki spori med Egiptom na eni strani ter Veliko Britanijo in Francijo na drugi, posredno pa so postajali vse bolj osovraženi tudi francoski in angleški državljani v Egiptu. Politična napetost se je stopnjevala in dosegla vrelišče leta 1958, ko se Egipt priključil t. i. "Združeni Arabski republiki", angleške, francoske in judovske družine pa so ga morale zapustiti praktično čez noč. Povzeto po Egipt 1997: 931–933.

pri Novi Gorici.³ Zbirala in raziskovala sem podatke o aleksandrinkah s tega območja. Pri tem sem sodelovala z Goriškim muzejem in z Društvom za ohranjanje kulturne dediščine aleksandrink, s sedežem v Prvačini. Prav domačini v Prvačini so bili namreč tisti, ki so prvi dali pobudo za vzpostavitev lokalne muzejske zbirke, v kateri bi predstavili dediščino aleksandrink iz njihovega kraja.⁴ Tako se je moje terensko delo začelo kot spoznavanje z ohranjenim materialnim gradivom, saj sem bila povabljena, da bi pomagala evidentirati gradivo in ga pripraviti za lokalno muzejsko zbirko.⁵ Raziskovalno delo pa me je kaj kmalu potegnilo vase in vse bolj sem ugotavljala, da sta pomembni obe vrsti gradiva, tako materialno, ki priča o aleksandrinkah, kot tudi gradivo nesnovne dediščine, to so spomini ljudi, s katerimi sem se pogovarjala in njihove pogovore bodisi posnela kot avdio gradivo ali jih samo pisno zabeležila. Materialno gradivo, to je tisto, kar je od tiste dobe ostalo predmetnega: fotografije, dokumenti, nakit, obleke, *bauli*⁶ in drobni osebni predmeti so budili spomine in spodbujali pripovedi informatorjev. Prav preko zbiranja in evidentiranja materialnega gradiva sem zbrala bogato kolekcijo posnetih pripovedi z informatorji, ki jih sedaj hranimo v dokumentaciji Slovenskega etnografskega muzeja.⁷

Pri svojem delu sem spoznala **aleksandrinke** in se pogovarjala s tistimi, ki so se vrnile domov, žal pa do sedaj še nisem imela možnosti oditi v Egipt in tam dopolnjevati terensko delo. Moja raziskava zajema pričevanja aleksandrink, ki danes živijo na Goriškem. Spoznala sem tudi **otroke aleksandrink**: tiste, ki so se rodili v Egiptu ali so tja odšli skupaj s starši, tam preživeli del življenja in kasneje prišli živeti na Goriško; tiste, ki so ostali doma kot zapuščeni otroci aleksandrink in so del svojega življenja preživeli brez matere, v oskrbi starih staršev ali sploh izven primarne družine, v oskrbi tujih družin; in tiste, katerih matere so odsle v Egipt pred njihovim rojstvom in pred poroko, da so si nabavile balo ali si kako drugače materialno opomogle – njihove hčere se spominjajo pripovedovanja o dekliskem obdobju bivanja svojih mater v Egiptu. Spoznala sem tudi **vnukinje aleksandrink**, ki so bile v času raziskave stare od štirideset do šestdeset let, saj je bilo aleksandrinstvo tako dolgotrajen pojav, da opazamo pri vnukinjah širok starostni razpon.

Informatorji in informatorke so mi pripovedovali o **življenju v Egiptu**; to so bile pripovedi aleksandrink samih in tistih, ki so tam živeli kot otroci, ali pa obnovljene pripovedi preko spomina tretjega, največkrat hčera, vnukinj in nečakinj, ki so bile nekoč poslušalke pripovedi svojih mam, non in tet. Pogovarjali smo se tudi o **življenju**

³ V Šempasu in Šempetru sem se pogovarjala z informatorkami, ki so po rodu iz Prvačine, Gradišča nad Prvačino in Bukovice.

⁴ Pobudo v Prvačini so dali v začetku leta 2004, Društvo za ohranjanje kulturne dediščine aleksandrink, s sedežem v Prvačini, smo skupaj ustanovili novembra leta 2005, ko se je tudi evidentiranje gradiva na terenu dodobra razmahnilo. Lepa muzejska zbirka z naslovom "*V spomin aleksandrinkam*" je bila v Prvačini na ogled od julija do novembra 2006.

⁵ Povabljena sem bila kot kustodinja z oddelka za slovenske izseljence in zamejce, ki deluje v Slovenskem etnografskem muzeju.

⁶ *Baul* – primorski izraz za potovalne kovčke.

⁷ Pri citiranju pogovorov z informatorji bom navajala oznake posnetih avdio kaset, kot so označene v dokumentaciji SEM. Pogovori pa so tudi v celoti transkribirani, za kar se zahvaljujem Roku Stražišarju, študentu z Oddelka za etnologijo in kulturno antropologijo FF.

doma; to so bile pripovedi otrok o družinskem življenju doma v odsotnosti matere, o njihovih osebnih izkušnjah in občutkih. Sem uvrščam tudi pripovedi vnukov, ki pa so druge narave: niso tako čustveno prizadete, ampak pripovedovalci množično odhajanje aleksandrink že sami analizirajo kot družbeni pojav njihove socialne skupnosti. Skušajo ga razumeti in analizirati v smislu, kaj je pomenilo za njihovo skupnost, kakšni so bili vzroki za odhajanja in kakšne posledice je imelo.

V raziskavi, ki sem jo izvajala v vaseh na Goriškem od maja 2005 do maja 2006, je sodelovalo petindvajset informatorjev in informatork. Vsem se za njihov prijazen sprejem, za njihove pripovedi in vpogled v doma hranjeno gradivo iz Egipta najlepše zahvaljujem.⁸

100

Odhod od doma

Zgodovinski pisni in današnji ustni viri pričajo, da je bilo Goriško v obdobju po prvi svetovni vojni v veliki ekonomski, nacionalni in socialni stiski. A obstajala je možnost za izboljšanje družinskega gospodarskega in socialnega stanja – odhod deklet in žena v Egipt, kar je imelo na Goriškem v dvajsetih letih 20. stoletja za seboj že večdesetletno tradicijo.⁹ Obstajala je torej možnost izbire, toda predvsem za ženske, moški pa, ki so ostali doma s precej majhnimi možnostmi za zaposlitev, so doživljali socialno in čustveno stisko. Po eni strani so se zanašali na dohodek žene ali hčerke iz Egipta, ki je bolj ali manj redno prihajal in je pomagal reševati ekonomske probleme marsikatere družine, po drugi strani pa so sami ostali v nekakšni letargični poziciji. Moški so se lahko zaposlovali priložnostno, na primer kot sezonski zidarji v Švici, ali pa so se odločili za izselitev v Argentino, kar je bila zlasti za poročene skrajna izbira.¹⁰

Veliko mož je ostalo doma, ali pri svojih ali pri ženinih starših, odvisno, kje so si ustvarili družino. Družina je zato v teh primerih funkcionirala drugače kot po veljavnih *predstavah* o “pravilni delitvi dela” med možem in ženo, saj je v njih žena služila kruh in so možje doma “varovali” otroke.¹¹ Nekateri možje so to stisko reševali tudi z alkoholom. Z današnjo časovno distanco je o tem spregovorila gospa Boža iz Prvačine, vnukinja dveh aleksandrink, po mamini in po očetovi strani: *“Ti moški so ostali sami doma, ženske so res delale, služle za zemljo in take stvari, ne ... In ti moški razen gostilne in otrok in tistih žen, ki so ostale doma, niso mel nobenga. In potem so šli u gostilno, dva kozarca gor, dva dol in verjetno so jūm natikali vse sorta, ne ... Od tistga je pršu tisti glas, da te, ki so pršle domov, bi mislili, da bi rekli hvala lepa za vse, dejansko so se čutile nekam odrinjene. In od tašč, možev in od otrok, ki so jih pozabli. Najbolj so bli*

⁸ Z zbranim, zlasti fotografskim gradivom smo lahko lepo dopolnili izseljensko zbirko v Slovenskem etnografskem muzeju. Predstavili ga bomo tudi v 2. delu naše stalne razstave.

⁹ O splošnih gospodarskih in političnih razmerah na Primorskem po 1. svetovni vojni, ki so imele vpliv na odhod aleksandrink glej Makuc 1993; Kalc 2002.

¹⁰ Kljub težki odločitvi za odhod v Argentino sem srečala več informatork, katerih očetje so se v 20. in 30. letih 20. stoletja odločili za nekajletni odhod v Argentino ali tam celo ostali. Več o izseljevanju iz Primorske v Argentino v 20. in 30. letih 20. stoletja glej Kalc 2002; Sjekloča 2004.

¹¹ O razkorakih med predstavami in realnostjo pri konceptih družine in spolni delitvi dela glej Barbič, Brezigar - Miklavčič 1999 in Makarovič 2002.

pa otroci tisti, ka so se odtujili. To je bla tista škoda. Pol tistga denarja nobena stvar ni odtehtala, bi se reklo ...”¹²

Vedeti je namreč treba, da pri aleksandrinkah, ki so ostajale v Egiptu deset, petnajst ali celo dvajset let in so imele na Goriškem svojo družino, kateri so ves čas pošiljale denar, ni šlo za *odhod* v Egipt, ampak za *sprejeti način življenja*, na katerega so tako ali drugače *pristali* vsi odrasli družinski člani. Pri tem so morale nekatere ženske za družinsko preživetje žrtvovati več – na primer dojitje, ki so doma zapustile svojega otroka, druge manj – te so odšle samo pred poroko. Med pogovori z informatorkami sem bila presenečena nad tem, da so poudarjale občutek *žalosti* ob odhodu od doma, nikoli pa niso dejale, da so bile *jezne*, ker so morale oditi, zapustiti mlado družino in se znajti v težki čustveni in fizični situaciji ob prihodu v Egipt. Kot bi bila žalost v tedanjem okolju družbeno še sprejemljiva, jeza pa veliko manj.

101

Mnogo okoliščin, številni ekonomski razlogi, mnogo čustvenih vzgibov je botrovalo odločitvi za odhod. Aleksandrinke pa so bile tudi *individualna bitja* in vsaka se je odločila iz različnih razlogov, vendar pa je vsem skupno, da so sprejele *drugačen način življenja* od dotedanjega. Pri tem so bile ekonomske razmere družine lahko *vzrok*, včasih pa tudi le *povod* za odhod, ki je pomenil možnost izhoda iz situacije, ki je določeni ženski povzročala stisko v njenem domačem okolju. Ekonomsko stanje je bilo tedaj dobrodošel povod za odhod v Egipt, kjer so lažje živele. Distinkcija med povodom in vzrokom za odhod doslej še ni bila dovolj poudarjena, oziroma sta se povod in vzrok v dosedanjih predstavitvah aleksandrinstva morda preveč enačila, ker je ločnica med njima zelo subtilna in bi le malo žensk priznalo, da so ob odhodu začutile (tudi) *olajšanje*.

Bile so različne oblike odhodov: šla so dekleta in si v Egiptu ustvarila novo življenje; šla so zaročena dekleta, nekaj let pred poroko, da so si prislužila za balo, prišla domov, se poročila in se niso več vrnila v Egipt; bila so pa tudi dekleta, ki so šla sicer pred poroko, se po vrnitvi domov poročila, rodila otroka, čez nekaj časa spet šla, tudi kot dojitje, se vračala in odhajala. Šle so hčere, da bi pomagale družini svojega očeta, šle so mlade zakonske žene, da bi pomagale družini svojega tasta in tašče, šle so pa tudi mlade vdove, ki so že imele otroke in si niso znale pomagati drugače kot z zaslužkom v Egiptu. Svoje otroke so pustile pri svojih starših, pri tašči in tastu ali tudi v reji pri drugih družinah v vasi. Presenetilo me je število mladih vdov v teh krajih, v starosti od 22 do 25 let, že z dvema otrokoma, ki jim je umrl le nekaj let starejši mož, najpogosteje za pljučnico. Številne so se odločile za odhod v Egipt in njihovi otroci so bili pogosto že odrasli, ko so se vrnile domov.

Ob različnih vzrokih in povodih za odhod se srečamo tudi z neverjetno široko in prepredeno mrežo sorodstvenih relacij pri aleksandrinkah v dvajsetih in tridesetih letih 20. stoletja: “*Mama je bla tudi. In teta. Štiri sestre od tate so ble tudi v Egipti. Pa nona je bla tudi, brez skrbi, tudi nona je bla. Je šla ke doli za dojitje, je pršla domov, tu je rodila otroka in polej je šla dojit dol u Egipt. Ja, da si je prpravla nekej zemle, da so kupli, ne.*”¹³, “*Ma to je blo tko, da so hodile po štiri, pet rodov ... So bli taki razmaki,*

¹² Dokumentacija SEM: AO5–09.

¹³ Dokumentacija SEM: AO5–08.

*ka so hodile, rojevale, hodile dol, pršle nazaj ... In to je blo tako življenje se mi zdi, da ni za opisat.*¹⁴

Gospa Marija iz Bilj, rojena leta 1912, je odšla zaradi **ekonomskih** razlogov. O svojem odhodu in o tedanjih okoliščinah doma mi je pripovedovala:

“Smo kupli hišo in tata je ni splačal vse, veste. Za to hišo je dal 21.000 lir, 5.000 je bil še dolžen. Ja, čudež se je mogu zgodit, da je plaču tistih 5000, je mogu se zadolžit na posojilnici.

Tata je bil mizar, s plačami je bla velka kriza. Delal je, pa je mel zgubo. Pomislte, on je hodu delat ven, u Trst ... S kolesom je hodu delat vsaki dan.

102 *Slučajno je nekdo mu pisou, ne vem, a kašni sorodniki al kej, iz Argentine. Da se da tko dobro služit, posebej ti, ki si rokodelc. In tri tedne, ka se je odpravu in je šou in si je spet sposodu denar na posojilnici, za potovanje, za malo oblejčt. Sej na začetki ni blo tak slabo u Argentini. Leta 1929 je bla pa velika kriza u Ameriki, je šlo vse slabo. In potem je zgubu tudi delo tam u Argentini, u Buenos Airesi. Ino potem je postou bolan, jst sm šla leta '31 u Aleksandrijo, tako da ga sploh nism vidla. On je pršu domov leta '32. Jst sm pošilala dol vsaki mesec, jst sm plačovala sam obresti, veste, ker so ble velike obresti. In potem, jst sem pršla šele leta '36 domov prvič. Ne, nisem mela namen se vrnit še enkrat u Egipt, ma tata mi je reku, če bi ti šla, če bi plačovala vsaj obresti, smo ostali dolžni 12.000 lir. Jst takrat sem mela 24 let. Je reku tata, lej ti bom dal polovico hiše. Sm mu oblubla, da ja, tko da sm jst devet let odplačovala za vse to. Veste, '39. mi je umrla mama, ino tisto leto sm jst nehala plačuvat tistih mojih 6000 lir talijanskih. Tako je pršlo pol, da so odplačal, k je pršla vojna, taljanska lira je zgubila, tako da oni so odplačal tudi še 6.000. Ma, poli me je še prosu, je reku, da bi kupli eno kravo, da bi se preživeli, ne. Pol je bla vojska, pa nismo več pošilali denarja domov. Taku, da jst sem zgubila očeta in mater, brez da jih vidt, so umrli oba.*¹⁵

Gospa Marija je odšla v Egipt in tam ostala več kot petintrideset let. Ko mi je pripovedovala svojo življenjsko pot, sem večkrat pomislila, kako močno je ekonomski vidik zaznamoval tudi odnose znotraj njene družine, saj je Marija po svojem odhodu očeta videla samo še enkrat, po desetih letih, leta 1936. Ko je prišla naslednjič, to je bilo leta 1947, sta bila oče in mama že pokojna (mama je umrla leta 1939, oče leta 1947). V veliko primerih je bilo tako, da je v začetku načrtovani kratki, nekajletni odhod pomenil začetek dokončnega slovesa.

Gospa Marija je ostala v tujini, v Egiptu in kasneje še v ZDA, polnih dvainpetdeset let in se šele leta 1982 vrnila v domačo hišo.

Drugače se spominja svojega odhoda od doma gospa Lidija iz Bukovice:

*“Ma sm šla tako veselo ... In moja mama mi je pravla vse od tam dol, ka je bla dol pet let ... in jst sm bla vesela, da bom vidla tiste kraje, kjer je bla moja mama. In potlej me je moja teta peljala tam, kjer je moja mama delala, me je peljala tudi k tisti gospe.”*¹⁶

¹⁴ Dokumentacija SEM: A05-09.

¹⁵ Dokumentacija SEM: A05-13.

¹⁶ Dokumentacija SEM: A05-06.

Gospa Lidija, rojena leta 1916, je rada odšla v Egipt, ker jo je zanimalo vse novo; in mamino pripovedovanje je bilo pomemben **čustveni vzgib** za odhod. Čeprav so bili razlogi tudi ekonomski, saj so starši z izposojno v hranilnici in nezmožnostjo vrniti dolg izgubili del zemlje; zato so poslali hčer Lidijo v Egipt, da bi z njeno pomočjo zemljo ponovno odkupili. Pa vendar menim, da je tudi pripovedovanje mam, tet in drugih sorodnic, ki so Egipt že doživele s pozitivne strani, vplivalo na odločitev novih deklet za odhod. Tako je pri osemnajstih odšla tudi Lidija in v Aleksandriji in Kairu preživela skoraj dvajset let svojega življenja.

Gospod Dragotin, rojen leta 1922 v Gradišču nad Prvačino, se spominja družinskih razmer, ki so v Egipt odpeljale njegovo mamo:

*“Mama je pomagala tu, na domu, ma tata ni bil ta pravi za delat. Nonoti so bili prav tisto – delat, delat, delat ... Moji stari starši so imeli še vinograd doli. Ta vinograd je ostal tatu, ma ... on je obdelaval, obdelaval ... Polej, počasi, počasi je zapustil vse, tako ... So zgubili vse tisto, je ostalo tukaj en kos zemlje, en gozd. Potem ... mama se je odločila ... Ko je vidla, da ni blo rešenje, ni blo rešenje ... Mama je bila že doli od '25. leta. Ja, sem imel tri leta, ko me je pustila. Poli me je poklicala doli ...”*¹⁷

Dragotin je odšel v Egipt k svoji materi, ko je bil star deset let. Svojega prvega srečanja z mamo se po sedemletni ločenosti spominja takole: *“Jaz, ta prvi dan, ka smo šli u Egipt, smo pršl ponoči ke doli. Je blo okol desete ure zvečer, decembra je blo, so ble ženske pred mano, so mi rekle, kdo je tvoja mama tam. Ta, sem reku. So mi rekle, ne ni ta; je bla njena sestra. To se spomnim še zdaj.”*¹⁸

Gospa Violetka z Gradišča nad Prvačino, rojena leta 1928, se spominja, da ekonomski razlog ni bil edini vzrok za odhod njene mame v Egipt, saj so imeli doma veliko kmetijo in niso trpeli pomanjkanja: *“Tata je reku, kaj je šla ke doli, ka bi drugači lahko imeli še kašnega otroka na tako posestvo, ne. Nazadnje smo bli samo jst pa brat. Tako je bla usoda.”*¹⁹

Gospa Violetka si še danes želi, da mama vsaj ne bi odšla za tako dolgo. Prvič je odšla, ko je bila Violetka stara dve leti, in ostala štiri leta (od leta 1930 do leta 1934), se vrnila, leta 1935 rodila njenega brata in kmalu spet odšla, za dolgih 12 let (od leta 1935 do leta 1947). Violetka jo je ponovno videla šele, ko je bila stara že skoraj dvajset let, otroštvo in mladost je preživela v varstvu none in nonota. Maminega prihoda domov se spominja:

*“Je pršla u bendini²⁰. Je pršla, sm bla jst glih tamle na onih vratih. ‘Dober dan, kdo si ti?’ He he ... Kdo si ti?! ‘Ta in ta.’ ‘Ooo, kako si umazana!’ To je bil pozdrav! Veste kaj, ona se je odtujila od nas, ne. Tudi mi ..., veste, mi smo meli nono za mamo. Je ona nas rihtala.”*²¹

¹⁷ Dokumentacija SEM: A05-07.

¹⁸ Ibid.

¹⁹ Dokumentacija SEM: A05-08.

²⁰ Ob trgatvi.

²¹ Dokumentacija SEM: A05-08.

Jožefina Peršič (desna) in prijateljica pri varovanju otrok v parku, Aleksandrija, 30. leta 20. stoletja
(Dokumentacija SEM)

Tudi gospa Boža iz Prvačine, vnukinja dveh aleksandrink, je opozorila na subtilne nianse medčloveških odnosov v družinah, ki so lahko pripeljali do odhoda mladih žena v Egipt, tudi kadar ekonomske razmere niso bile tako pereče:

“Morte pogledat tud to, kako je blo v družin. Nevesta se je poročila, je pršla v družino, tuki je bla tašča in ta jo je hotla živo požrt. Dostokrat se je prav tuki začelo. Mlada se ni imela kam umaknt. Tašča je mela otroke, ki bi lahko ji bli vnuki, ko je blo včasih tud dvajset let razlike med starejšim in najmlajšim. In ni nč hotla spustit. Pol je mlada šla u Egipt, je treba tud to vidt.”²²

Življenje v Egiptu

Pri svojem delu na terenu sem bila prevzeta nad spoznanjem, kako bogato znanje z različnih področij so pridobile aleksandrinke tekom svojega življenja v Egiptu. Govorile so po več jezikov; tudi sama sem spoznala nekatere, ki še danes lahko komunicirajo v štirih: francoščini, angleščini, nekoliko tudi arabščini in grščini in seveda italijanščini.²³ Pridobile so znanje o vzgoji in psihologiji, saj so bile varuške otrokom v drugem okolju in drugi kulturi (Egipt) in druge religije (judovske). Bile so guvernante ali družabnice ženam bogatih poslovnežev. Tudi za to so morale obvladati določeno večino komunikacije. Osvojile so higienske standarde, ki so bili višji kot doma. Bile so se sposobne prilagajati, saj so se prilagodile drugačni klimi, drugačni hrani, drugačni obleki, drugemu ritmu dela in tudi drugim opravilom, kot so jih imele doma.

Pri aleksandrinkah, ki sem jih spoznala, je šlo za individualno vključevanje v družine, pri katerih so delale; čeprav so se v redkih trenutkih prostega časa družile tudi med seboj in jih danes obravnavamo kot skupino, to dejansko niso bile. Vsaka se je morala sama prilagoditi družinskim članom delodajalca, njihovim medsebojnim odnosom, vzdušju v družini, pravilom in za vsako družino značilni “skriti govoric”.

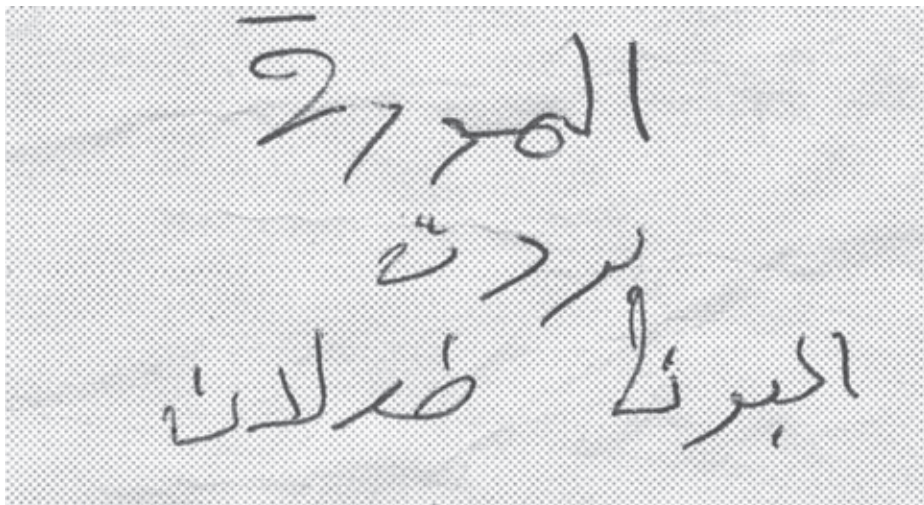
V svoji raziskavi se nisem srečala z aleksandrinkami dojiljami, pač pa z varuškami, sobaricami in družabnicami. Slednji je izraz, ki ga same uporabljajo in pomeni žensko, ki je spremljala ženo svojega gospodarja pri vseh njenih bolj osebnih opravilih: skrbela je za njeno obleko, ji pomagala pri osebni higieni, jo spremljala na sprehodih in ji bila za družbo čez dan, pa tudi ob večerih. Tako se gospa Lidija iz Bukovice, ki smo jo v tem tekstu že omenili, najbolj spominja dolgih večerov, ki so se pogosto raztegnili v noč, v katerih je ure prebila s kartanjem z gospo.²⁴ Delo res ni bilo težko, je pa bilo pogosto psihično naporno.

Na splošno lahko ugotovimo, da so bile tudi naše aleksandrinke v Egiptu, tako v Kairu kot v Aleksandriji, *socialno razslojene*. Ene so kot guvernante, vzgojiteljice in včasih kot sobarice služile pri zelo bogatih družinah, v glavnem judovskih z angleškim ali francoskim državljanstvom. Njihovo delo je bilo točno predpisano in se je vklopilo v

²² Dokumentacija SEM: A05-09.

²³ Italijansko so se učile v osnovni šoli, ki so jo obiskovale v času, ko je Goriško pripadalo italijanski državi, ostale jezike pa v Egiptu. Informatorke, ki so bile rojene v Egiptu, ali odšle tja v zgodnjem otroštvu, govorijo in pišejo v arabskem jeziku – slednje je bila za mene zelo zanimiva terenska izkušnja.

²⁴ Dokumentacija SEM: A05-06.

Arabski rokopis gospe Alberte Gregorič, Prvačina, 15. 6. 2005 (Dokumentacija SEM)

hirearhijo drugih hišnih opravil in poslov. Gospa Marija iz Bilj, ki je pri judovski družini z angleškimi državljanstvom v Aleksandriji preživela kar 22 let, se spominja:

“So ble tri osebe, je bil sine inu žena inu mož ... Enajst oseb za tisto družino smo delali. Je bil kuhar, je bil pomočnik od kuharja, sta bla dva, k sta stregla mizo, dva k sta delala stanvanje, jest svoje sobe nisem pometala sama. Ma, dela je blu vsak dan velik. Polej je bil vrtnar, je bil tisti, ki je prav avte, so meli šoferja, so meli nočnega čuvaja, pol kaj še, pericu. Jest sem delala sobaricu.”²⁵

Pri naslednji družini je gospa Marija delala kot varuška. To je bila judovska družina s francoskim državljanstvom. Gospodar je bil zdravnik – kirurg in leta 1958 so morali skupaj zapustiti Egipt. Po nekajletnem življenju v Bejrutu so skupaj odšli v ZDA, v Boston. Gospa Marija, ki danes živi v Biljah, stara 94 let, se čila in bistrega duha skupnega življenja spominja takole:

“Ti otroc so me mel prou za mamo, bi jst rekla. Sm dosti z njimi mela potrpljenja in to. Sej ne, da ni bla dobra mati, ma tako, so se zelo zelo navezali, ne. En na družga smo se ... Jest govorim francosko, zato ka u hiši smo govorili francosko, to sm se navadla u Egipti ... Ka italjiansko niso znali. U Egipti so znali francosko, angleško, italijansko, grško, arabsko, armensko ... ino tako. Govorim italijansko, francosko ... Angleško dosti razumem, ma doma smo govorili francosko, tako angleško se mi bl težko ... Za razumet razumem.”²⁶

Aleksandrinke, ki so služile pri bogatih družinah, se rade spominjajo udobja, ki so ga tam imele. Tako tudi gospa Alberta iz Prvačine, rojena leta 1927. Najprej so bile v Aleksandriji njena nona, mama in dve mamini sestri, potem tudi oče in ko je bila stara šest let, so poslali tudi po njo. V Aleksandriji je preživela dvanajst let svojega

²⁵ Dokumentacija SEM: A05-13.

²⁶ Ibid.

Voščilnica, ki jo je od nekdanjih varovancev prejela
gospa Marija Černe, Bilje, 80. leta 20. stoletja (Dokumentacija SEM)

življenja, od leta 1933 do leta 1945. Z osmimi leti je že bila varuška pri družini z dvema otrokoma. Pripoveduje:

“Gospa je bla bolna, pa je imela predpisano sladko smetano in malo kakava povrhu za pojest in je zmeri tudi meni dala. Sem imela vse odprto, vse. Sem zjutraj lahko vstala in sem si vzela iz hladilnika, kar sem hotla. Sem zjutraj vstala, pa sem imela kavo, z mlekom in velik kos kruha. Danes bi bila gospa, če bi ostala tam doli.”²⁷

Gospa Violetka z Gradišča nad Prvačino se svoje tete Rafeale in njene odločitve za življenje v Egiptu spominja:

“Ja, veste kako, ... je dobila drugo priložnost tam doli, ne. Je izkoristila. Prav vse je mela. 40 let je rekla, da ni niti mignla ..., da ni niti umila tisto žlico, je mela kuharje, je mela tistga ... dejmo rečt, kelnerja, ne kelnerja, strežnika. Fajn življene je imela, ne.”²⁸

108

Rafaela Volk, poročena Kouhi, se je rodila v Gradišču nad Prvačino leta 1909, odšla v Egipt leta 1929 in se tam poročila z bogatim tovarnarjem Neom Kouhi. Danes sta oba pokopana na pokopališču v Gradišču. Teta Rafaela je bila v družini simbol bogastva in možnosti doseči lepo in bogato življenje z odhodom v Egipt. Družini doma je pomagala na različne načine, z obleko, denarjem.

Tudi mene je presenetil pozitiven odnos informatorjev do Egipta. Na podlagi strokovne literature na temo aleksandrink, ki sem jo prebrala pred odhodom na teren, sem bila bolj pripravljena na slabe in žalostne spomine, pa ni bilo tako. *“Egipt je zelo lepa dežela, to naj najprej povem, in Aleksandrija je zelo lepo mesto,”²⁹* mi je dejala prva informatorka na terenu in me čisto presenetila. Potem sem lepih spominov slišala še veliko. V svoji raziskavi doslej še nisem mogla zajeti vseh z aleksandrinkami povezanih družin na obravnavanem področju in vse razvejanosti odhodov, saj so tudi informatorkе dejale: *“So ble punce, so šle in so se poročile tm doli. So ble žene, ka so pustile otroke in moža, no so tam dol ostale in tam tudi umrle.”³⁰* in *“Neke so ostale doli, neke so pršle domov, neke so pomrle tam doli. Ka so pozable na otroke, so pozable na moža, so pozable vse. Če so pršle domov, so pršle glih pogledat in so šle nazaj.”³¹* Vendar iz dosedanjih raziskav lahko rečem, da so informatorji, ki so sami doživeli Egipt, bodisi Kairo bodisi Aleksandrijo, o tamkajšnjem življenju govorili zelo pozitivno. Povsem drugačen odnos pa imajo informatorji, ki so kot otroci brez matere – aleksandrinke ostali doma na Goriškem.

Življenje doma

Aleksandrinke so se morale po prihodu iz Egipta ponovno prilagoditi domačemu okolju. Njihovo v Egiptu pridobljeno znanje (na primer jezikov) ni imelo veljave in ga ni bilo moč konstruktivno uporabiti. Odnos z lastnimi otroki je bil odtujen. O odnosu z zakonskimi možmi nazorno pričajo tele besede: *“Nekatere sploh niso hotle prit domov, dokler so bli možje še živi...”³²* in *“In pol se je začela pijača in se nista mogla več vidt*

²⁷ TZ I / 2005.

²⁸ Dokumentacija SEM: A05-08.

²⁹ TZ I / 2005.

³⁰ Dokumentacija SEM: A05-08.

³¹ Ibid.

³² TZ I / 2005.

الفلاح يقول

كُلَّ يَوْمٍ فِي الصَّبَاحِ فِي سُرُورٍ وَالنَّشِراحِ
فَتَرَانِي فِي الْمَضَاءِ بَيْنَ شَمْسٍ وَهَوَاءِ
غَامِلًا حَتَّى الْمَسَاءِ ثُمَّ أَسْعَى لِلرَّوَّاحِ

أَنَا لِي حَقْلٌ خَصِيبٌ وَمَوَاشٍ لِلْحَلِيبِ
وَحَمِيرٌ لِلرَّكُوبِ وَخَيْولٌ كَالرِّيَّاحِ

وَدَجَاجٌ وَحَمَامٌ وَأَوْزٌ كَالنَّعَامِ
ذَلِكَ عِنْدِي مَا يُرَامُ فِي مَسَاءٍ أَوْ صَبَاحِ

*in se nista mogla in se nista mogla ...*³³ Materialni standard ob vrnitvi domov je bil v primerjavi s tistim v Egiptu zelo slab. Domnevamo lahko, da bi se jih vrnilo precej manjše število, če bi ne bila vrnitev prisilna, ob spremembi političnega sistema v Egiptu v petdesetih letih 20. stoletja. Skupaj z bogatim gospodarskim slojem evropskih družin so odšli tudi njihovi posli, se pravi tudi naše aleksandrinke. Tiste, ki so se vrnile v obdobju od leta 1952 do 1958, niso prišle, zato, ker bi se želele vrniti domov, ampak so Egipt zapustile, ker niso imele druge izbire.³⁴

110

*“In pol, ko so pršle nazaj, so ble šokirane! Nobena ni to pričakovala. Saj še tako, če si vsak dan z otroki, so problemi, in to ne majhni. Kaj šele, če prideš in dobiš že izdelanega fanta al pupo. Pa tudi, odvisno, kakšne besede je uporabljal mož. Veste, so bile navajene omike, vzgoje, tam doli.”*³⁵ Tako se spominja gospa Boža in omenja tudi napetost v odnosu med njenim očetom in njegovo mamo in prav tako med njeno mamo in nono, saj sta bila tako oče kot mama otroka aleksandrink: *“Poleg tega pa moja mama tud ni mogla vidt nobene fotografije iz Egipta, zarad tega, ker je njena mama tud bla u Egiptu in jo je domov poslala, ka je bla tri mesce stara.”*³⁶ Gospa Violetka se skupnega življenja z mamo po njeni vrnitvi iz Egipta in dvanajstletni odsotnosti spominja: *“Se nismo glihali, zato, ka mi nismo bli navajeni na njo. Smo bli navajeni na nono. In mama tudi več ko tolko, dejmo rečt, je bla navajena tam doli in s tistimi otrocmi, ne. Sej jest sm mela tudi tiste slike, tiste otroke, ka je ona merkala. Samo ne vem, kam so pršle, to je že dolgo let, ne.”*³⁷

Zato je življenje v Egiptu po prihodu aleksandrink domov dolgo časa ostajalo skrita tema: *“Ma, ženske niso hotle govorit o tem. So spustile eno generacijo, mojo mamo so spustile, mene so spustile. Niso hotle govorit o tem **navzven**. Med sabo so govorile, ampak same, če moža ni blo zraven. Niso hotle, je bla taka tema.”*³⁸

Menim, da je bila ena od močnih identitet aleksandrink prav njihova vsakokratna *drugačnost*: drugačne so bile v Egiptu, kjer so se morale prilagoditi novi družini, tamkajšnjemu oblačilnemu videzu, prehrani, podnebjui in se naučiti jezikov, in drugačne so bile spet doma, kjer so se morale ponovno prilagoditi. To drugačnost, hkrati pa isti princip reakcije okolice na aleksandrinke lepo ponazori primer z jezikom. V knjigi *Aleksandrinke* avtorica Dorica Makuc predstavlja pripoved gospe Andrée Sidhan, ki jo je v otroštvu negovala aleksandrinka Marija Mozetič iz Mirna. Gospa Andrée se spominja tudi, da je bila na sprehodih v park, kadar se je njena varuška srečala s prijateljicami, *“jezna, ko so Slovenke govorile med seboj, otrok pa jih ni popolnoma nič razumel”* (Makuc 1993: 121).

Na identične pripovedi sem naletela med svojim raziskovalnim delom na Goriškem; v njih so se informatorji spominjali, da so aleksandrinke rade poklepetale med seboj, na primer ob nedeljah po maši, vendar pa so takoj ko se jim je približala odrasla oseba

³³ Dokumentacija SEM: A05-12.

³⁴ Glej opombo 8.

³⁵ TZ II / 2005.

³⁶ Dokumentacija SEM: A05-09.

³⁷ Dokumentacija SEM: A05-08.

³⁸ *Ibd.*

izven njihovega “*egiptovskega kroga*”, umolknilo ali pa so se začele pogovarjati v francoskem, angleškem ali celo arabskem jeziku, kadar se jim je približal otrok: “*Te niso spustile zraven, nikogar niso spustile zraven!*”³⁹

Kolikor se je dalo, so se domačemu okolju prilagodile, da bi ne izzvale še več nasprotovanja: “*Doma pa so vedno ble oblečene u črno, tko, ka so ble navajene,*” mi je dejala gospa Boža, ko sva si ogledovali fotografije bogato oblečenih njenih non in tete na fotografijah iz Egipta.

Zdaj mineva že petdeset let od prihoda zadnjih aleksandrink domov in njihova osebna pričevanja so vse bolj redka in vse bolj dragocena. Aleksandrinstvo se danes kaže kot zelo razslojen družbeni proces, do katerega vsi domačini ne morejo imeti enakega odnosa. Predvsem je ta različnost, kot smo že omenili, generacijsko in osebno izkustveno pogojena.

111

Spremembe v času pa so pustile svoj pečat tudi v dedišcini aleksandrink. Čeprav je bil odhod žena in deklet iz domačega kraja ekonomsko pogojen, je danes njihov ekonomski učinek pravzaprav najmanj viden. Temu so botrovale velike družbene in politične spremembe po drugi svetovni vojni, skupaj z nacionalizacijo agrarnih posesti, ko so bile mnoge parcele, ki so jih s svojim delom v Egiptu družini prislužile prav aleksandrinke, nacionalizirane. Po drugi strani pa je kmečka zemlja, zaradi hitre industrializacije v šestdesetih letih 20. stoletja, postajala v povojnem času vse manj vredna in vse manj obdelana. Mladi so se zaposlovali izven vasi in zemlja, ki so jo prislužile aleksandrinke, je še danes marsikje zaraščena in neobdelana, saj ni nikogar, ki bi jo lahko obdeloval: “*Sej vidte, da je bla kmetija, zdej je vse zaraščeno, ne.*”⁴⁰

Po drugi strani pa je ekonomski standard na Goriškem po drugi svetovni vojni tudi vse hitreje rasel in mnogo tistega, kar so aleksandrinke prihranile ali prinesle s seboj domov, v novih okoliščinah ni imelo več enake ekonomske vrednosti: “*Moja mama je kot punca šla v Egipt, je tam služila. Štiri leta je bla, si je komplet celo balo sama tam sešila. Je mela tolk čipk, kvačkanih čipk. Pa ni nič od tega ostalo, se je vse pogublo.*”⁴¹ Zato se je tudi vsakodnevno uporabnih predmetov aleksandrink na terenu ohranilo manj, kot so pomenili v tedanjem času; več se je ohranilo predmetov, ki imajo simbolno vrednost, spomin na none, kot so različne lepe šatulje, broške, nakit, spominki iz Egipta v obliki piramid, kamel itd.

Če je za pretekla desetletja veljalo, da so bile aleksandrinke tema, ki se je v pogovorih na Goriškem raje ni omenjalo, danes ni več tako. Zlasti generacija vnukinj in pravnukinj se vse bolj s ponosom pogovarja o svojih nonah in pranonah. Poudarjajo, da so njihove none prinesle domov “*svetovljanski izziv*”.⁴² Prinesle so širino sveta, pripovedi o Parizu, Švici, Nici, kjer so s svojimi varovanci preživljale poletja, ko življenje v vroči Aleksandriji za bogate priseljence iz Evrope ni bilo zdržno. Prinesle so evropsko modo v oblačenju, znanje tujih jezikov, novosti v prehrani, ko so doma začele pripravljati *kek*,

³⁹ TZ III / 2006.

⁴⁰ Dokumentacija SEM: A05-08.

⁴¹ TZ I / 2005.

⁴² Ibid.

*maluheijo, humus, tabbouleh, fou.*⁴³ Domov so prinesle drugačnost, ki se je zlasti tretji in četrti generaciji globoko vtisnila v zavest:

*“Jaz sem vnukinja in jaz vem več ko moja mama. Ker se niso zanimal, moje mame to ni zanimal. Nas otroke pa je zanimal, ampak zanimal nas je kot fantastične, kot neverjetne zgodbe, ki niso resnične, si morte mislt. In šele danes vidim, da so bile resnične! Vse tiste zgodbe, ki jih je pravla nona, tiste živali, pa živalski vrt. Ko smo tako zvečer sedel, luščil fižol, ali kaj takega, pa nam je nona pravla pravljice iz Egipta. In smo otroci poslušal kot neki neverjetnga.”*⁴⁴

112

Tudi lepo se je ohranilo v spominih ljudi. Prav tako kot hudo, kot spomin na neprijazno obdobje v njihovi zgodovini, ko so aleksandrinke pošiljale denar domov, ker je bila na Goriškem revščina. *“Revščina, gotovo, da je bla revščina. Pri nas ni blo tako hudo, ko smo meli kmetijo, ne. Ma to, naša nona je zmeri mela kakšno žensko, da je pršla prat al kej šivat, al kej tazga. Ma verjemte mi, da one so ble kontente delat, da jim je dala eno kožo*⁴⁵*, da so nesle domov, malo kašne moke, za polento, da ko so pršle domov, da so skuhale družini.”*⁴⁶

V krajih Prvačina, Gradišče nad Prvačino, Bilje, Bukovica, Zalošče, Šempas in Šempeter pri Novi Gorici, ki so bili v letih 2005 in 2006 zajeti v pričujoči raziskavi, spominja torej na aleksandrinke ohranjena materialna kulturna dediščina, ki je vidna že ob vstopu v marsikatero hišo. Na pultu v kuhinji lahko opazimo fotografije vnukov otrok, ki jih je pred petimi desetletji varovala aleksandrinke iz Bilj, ki nam je danes zaupala svojo življenjsko zgodbo. Otroci, ki jih je pazila, ji še sedaj pišejo za rojstni dan in za vse večje praznike ter ji pošiljajo fotografije svojih otrok in vnukov, jo obveščajo o pomembnejših dogodkih iz svojega življenja. Vasi na Goriškem ostajajo povezane s svetom tudi zaradi aleksandrink. Poleg materialne kulturne dediščine pa ostaja v teh krajih močna vez z Egiptom tudi znotraj t. i. nesnovne dediščine, v spominih, znanju, medsebojnih stikih. Prav v zadnjih petih letih se je razvilo močno spletno dopisovanje med tistimi, ki so kot otroci ali mladina zapustili Aleksandrijo in Kairo, in te povezave segajo tudi v vasi na Goriškem.⁴⁷ Zato bi pričujoči prispevek rada zaključila s pripovedjo gospe Nadje iz Šempasa. Gospa Nadja se je rodila v Aleksandriji staršema, ki sta v Egipt prišla iz Prvačine⁴⁸. Dvanajstletna se je leta 1958 s starši preselila v Prvačino. Danes je na njenem domu ohranjenega veliko, kar jo spominja na njeno otroštvo v Aleksandriji. Zlasti so to šolski učbeniki v arabskem jeziku, slikanice, nekaj knjig in seveda različni dokumenti ter mnogo družinskih fotografij tamkajšnjega življenja. To je povedno materialno gradivo in kar presenetilo me je, koliko raznolikega gradiva o

⁴³ Recepte svojih non so pripravile članice Društva za ohranjanje kulturne dediščine aleksandrink s sedežem v Prvačini. Domačini pa poznajo tudi recepte Claudie Roden, avtorice več knjig z recepti z Bližnjega vzhoda, ki je bila rojena v Kairu in kjer je bila njena varuška Marija Koron, aleksandrinke iz Batuj.

⁴⁴ TZ II / 2005.

⁴⁵ *Kožo* – pomeni kožo od slanine ali prekajenega mesa, se pravi manj kot košček mesa.

⁴⁶ Dokumentacija SEM: A05-08.

⁴⁷ Glej spletno stran www.aaha.ch, na katero so me opozorile informatorke iz Prvačine in Šempasa.

⁴⁸ Nadjin oče je bil v Aleksandriji pek in sodi med manjše število moških iz Goriškega, ki so prav tako našli delo v Egiptu. Zgodovinski viri ocenjujejo njihovo število ok. 300. Glej Makuc 1999; Žigon 2002.

aleksandrinhah hranijo na domovih v krajih na Goriškem. Dotaknila pa se me je tudi Nadjina pripoved:

“*Moji starši so bili dolgo v Egiptu, več kot trideset let. In ves čas sta imela domotožje po domu. Jaz tega nisem mogla razumet. Sploh pa nisem mogla razumet po tem, ko smo prišli sem. Kako sta lahko imela domotožje iz tistega raja priti sem, v to bedo, če lahko tako rečem. Ma je bla beda, seveda je bla razlika. Nisem mogla razumet. Ma zdaj pa razumem bolj, zdaj, ko sem tud jaz starejša, ko imam pa jaz domotožje po svojem rojstnem kraju, ne, po Egiptu.*”⁴⁹

Aleksandrinstvo je torej zanimivo z več vidikov. Zato želimo v Slovenskem etnografskem muzeju nadaljevati z njegovim raziskovanjem tudi v bodoče, saj je bilo kot eden izmed množičnih izseljenskih valov, ki so slovenski etnični prostor zajeli v 19. in 20. stoletju, tudi nacionalno pomembno.

LITERATURA

BARBIČ, Ana; MIKLAVČIČ - BREZIGAR, Inga

1999 Občasne migracije podeželskih žena na Goriškem : gospodinjstvo in tujni – nuja in priložnost nekoč in danes. V: *Glasnik SED* 39, št. 3–4, str. 39–48.

BRIC R., Neda

2005 *Trieste – Alessandria EMBARKED : storija od lešandrink*. Ljubljana: Maska produkcija.

ČERNE, Tea

2002 Služabnice z žulji na duši. *Naša žena*, št. 11 (november), str. 38–39.

2005 Aleksandrinke – rehabilitirane služabnice. *Primorske novice* 59, št. 273 (25.10.), str. 16–17.

ČERNIGOJ, B.; ČOTAR, A.; FURLAN, M.; VIDMAR, T.; ŽEJN, A.

1995 *Aleksandrinke : naloga za Gibanje znanost mladini za zgodovino*. Ajdovščina: Srednja šola Veno Pilon.

EGIPT

1997 Egipt. V: *Veliki splošni leksikon*. Ljubljana: DZS. Str. 931–933.

HORVAT, Tina

2003 Bile so razdvojene kot Kristus na Križu. *Ona* 5, št. 9 (4. 3.), str. 25–27.

KALC, Aleksej

2002 *Poti in usode : selitvene izkušnje Slovencev z zahodne meje*. Koper : Zgodovinsko društvo za južno Primorsko ... [etc.]

MAKAROVIČ, Gorazd

2002 O vsebinah sintagme “žensko delo”. *Etnolog* 12, str. 63–80.

MAKUC, Dorica

1990 Izseljenci v Egiptu. V: *Enciklopedija Slovenije. Zv. 4*. Ljubljana : Mladinska knjiga. Str. 221.

1993 *Aleksandrinke*. Gorica : Goriška Mohorjeva družba.

MIKLAVČIČ - BREZIGAR, Inga

2001 Aleksandrinke Franca Mahnič. V: *Izseljenec : življenjske zgodbe Slovencev po svetu*. Ljubljana : Muzej novejšje zgodovine Slovenije. Str. 109–110.

2002 Aleksandrinke. V: *Kalc Aleksej, Poti in usode: selitvene izkušnje Slovencev z zahodne meje*. Koper : Zgodovinsko društvo za južno Primorsko. Str. 65–68.

2004 Aleksandrinke. V: *Slovenski etnološki leksikon*. Ljubljana: Mladinska knjiga. Str. 5.

MILEK, Vesna

2005 Lepe Vide, žerjavi in mleko. *Delo. Sobotna priloga* 47, št. 204 (3.9.), str. 24–25.

SJEKLOČA, Marko

2004 Čez morje v pozabo : Argentinci slovenskih korenin in rezultati argentinske asimilacijske politike. Celje: Fit media.

⁴⁹ TZ II / 2005.

TOMŠIČ, Marjan

2004 *Grenko morje : roman o aleksandrinhah*. Ljubljana: Kmečki glas.

ŽIGON, Zvone

2003 *Izzivi drugačnosti : Slovenci v Afriki in na Arabskem polotoku*. Ljubljana: Založba ZRC SAZU.

VIRI

AO Seznam avdio kaset – Pogovori z informatorji na terenu: AO5–06 do 10; AO5–12 do 13 in AO6–08. Dokumentacija SEM 2005–2006. Kustodinja mag. Daša Koprivec.

TZ Terenski zvezki I do V: Aleksandrinke. Kustodiat za slovenske izseljence in zamejce ter tuje etnične skupine. SEM 2005–2006. Kustodinja mag. Daša Koprivec.

TRANSKRIBCIJE

114 Transkribcije terenskih avdio zapisov. Aleksandrinke. Tipkopis, 68 strani. Kustodiat za slovenske izseljence in zamejce ter tuje etnične skupine. SEM 2006. Uredila Rok Stražisar in mag. Daša Koprivec.

BESEDA O AVTORICI

Daša Koprivec, mag. etnologije in dipl. sociologinja kulture, zaposlena v Slovenskem etnografskem muzeju kot višja kustodinja v kustodiatu za slovenske izseljence in zamejce ter tuje etnične skupine v Sloveniji. Doslej je v sodelovanju z različnimi raziskovalnimi in muzejskimi ustanovami sodelovala pri pripravi nekaj razstav s področja slovenskega izseljevanja. Zadnja med njimi je bila razstava *Slovenski priseljenci v Argentini*, ki je bila na ogled v argentinskem *Nacionalnem muzeju priseljevanja* v Buenos Airesu v Argentini (2003) in v Slovenskem etnografskem muzeju v Ljubljani (2005). Sodelovala je tudi pri pripravi lokalne muzejske zbirke z naslovom *V spomin aleksandrinhkam*, ki je bila leta 2006 na ogled v Prvačini na Goriškem. Od leta 2004 je urednica znanstvene periodične publikacije *Etnolog*.

ABOUT THE AUTHOR

Daša Koprivec is an MA in ethnology and the sociology of culture, employed at the Slovene Ethnographic Museum as senior curator in the Department for Slovene emigrants, the Slovene ethnic minorities in the neighbouring countries, and foreign ethnic groups living in Slovenia. In the past she has collaborated with various research institutions and museums in the preparation of several exhibitions about Slovene emigrants. The last of these was the exhibition *Slovene immigrants to Argentina*, which was on view in Argentina's *National Immigration Museum* in Buenos Aires (2003), and in the Slovene Ethnographic museum in Ljubljana (2005). She has also collaborated in the installation of a local museum collection entitled *In memory of the Alexandrian Women*, on view in Prvačina in Goriška in 2006. She has been editor of the scientific periodical *Etnolog* since 2004.

SUMMARY

THE ALEXANDRIAN WOMEN – LIFE IN EGYPT AND AT HOME

The article presents the author's research into the phenomenon of the *Alexandrian Women* carried out in the villages of Prvačina, Gradišče above Prvačina, Bilje, Bukovica, Zalošče, Šempas, and Šempeter near Nova Gorica. The *Alexandrian Women* were women and girls from Goriška who found employment in Egypt. Rich and well-educated European families started to move to Egypt after the construction of the Suez Canal (1869), and the first girls from Goriška accompanied the families from Trieste and Milan which employed them to Alexandria or Cairo. In Goriška they are often also referred to as "our Egyptian women". From the 1880s onwards, the number of girls and women who left for Egypt from Goriška increased steeply. Historical sources indeed indicate that about 4500 Slovene women lived in Alexandria before the Second World War, and 1500 in Cairo. They served with rich European, most often Jewish, families as wet nurses, room maids, baby sitters and also as governesses and chaperons to the wives of rich businessmen. The article covers the period of this phenomenon from 1925 to 1958. It also includes stories from children and grandchildren of *Alexandrian Women* to the present day. The article describes life in Egypt and at home in Slovenia as recalled by three generations. The material from the author's field research is here presented for the first time; it mainly consists of material from the intangible heritage including memories and stories by informants, preserved as documentary audio records.

